

BAŞARILI GİRİŞİMCİLİKTE CİNSİYETİN ROLÜ: KADIN GİRİŞİMCİLER

Nazan YELKİKALAN*

ÖZET

1990'lı yıllar iş dünyası için devrim niteliğinde olan gelişmelere tanık olmuştur. Endüstri toplumunun örgütleri emek gücüne dayanan dolayısıyla erkek egemen bir yapı sergilerken, bilgi toplumu olarak nitelenen son yirmi yıl özellikle son on yılında yaşanan dönüşümler sonucunda çalışan prototipini "kadın egemen" olmaya doğru götürmektedir. Temelinde bilgi ve hizmet sektörlerinin olduğu bu yapıda teknolojinin yoğun olarak kullanılması iş dünyasında daha fazla sayıda kadın işgücü yaratmıştır.

Anahtar Kelimeler: Girişimcilik, kadın, kadın girişimci.

ABSTRACT

1990's have witnessed some developments that look like a revolution for the business world. While organizations of industry society are based on labour force and so exhibit a man-oriented structure, as a consequence of transformations that are identified as knowledge society and have been lived in the last twenty, especially ten years, have been taking their employment models towards being woman-oriented. In this structure in the foundation of which there are information and service sectors, technology's being used densely has created more female worker employment at business world.

Key Words: Entrepreneurship, woman, woman entrepreneur

* ÇOMÜ Biga İ.İ.B.F. İşletme Bölümü

1.GİRİŞ

Japon iş dünyasında yıllardan beri geçerli olan bir söz vardır: “Otoko no shakai” yani erkeklerin dünyası (Karalar, 1995: 183). Gerçekten de hemen hemen bütün ülkelerde iş dünyası erkeklerin dünyasıdır. Kurallar erkekler tarafından ve erkeklere özgü oluşturulmuştur. Dolayısıyla bu dünyada mücadele etmek zorunda olan kadınlar, giyim kuşamlarından davranış tarzlarına kadar “erkeksi” bir rol üstlenmiştir. Ancak günümüzde işletmelerin bilgi odaklı olmaya doğru gitmesi ve eğitimli kadın sayısının artışı, iş dünyasını kadınlar açısından daha çekici kılmıştır. Böylece kadınlar işletmelerde sadece yönetim kademelerini işgal etmekle yetinmeyerek, kendi işletmelerini de kurmuş ve girişimci sıfatını almışlardır. Hatta bugün başarılı girişimciliğin koşullarına bakıldığında, geçmişin aksine kuralların kadının cinsiyet özelliklerine daha yakın özellikler taşıdığı izlenimi doğmaktadır.

2.GİRİŞİMCİ, GİRİŞİMCİLİK KAVRAMLARI VE BAŞARILI GİRİŞİMCİLİK ÖZELLİKLERİ

Girişimcilik faaliyeti ve girişimci kişilik, çeşitli özelliklerine vurgu yapılmak kaydıyla farklı birçok şekilde tanımlanmıştır. Ancak bu tanımlar, birbirinden çok farklı olmadığı gibi daha çok birbirini tanımlar ve destekler niteliktedir. Aşağıdaki girişimci ve girişimcilik konusunda yapılmış tanımların bir kısmına yer verilmektedir:

Geleneksel anlamda girişimcilik, risk üstlenme eylemidir. İşletmelerde özellikle profesyonel yönetici ve girişimciyi birbirinden ayırt etmek için, girişimcilerin yöneticilerden farklı olarak kar ve zarar riskini bizzat üstlenmesine vurgu yapılmaktadır. Üstlenilen bütün bu risklerin karşılığında, girişimcinin yegane beklentisi başarılı olmak ve başlangıçta belirlediği hedeflere ulaşabilmektir (Erdem, 2001: 46).

Girişimci, çevresel fırsatları gözlemlmek suretiyle risk üstlenen ve yenilik yapan kimsedir. Diğer tanıma göre girişimci, sürekli olarak çevreyi gözleyip talebi takip eden, yeni talepler yaratan, talepteki değişimleri zamanında fark eden, kaynak temin etme ve kaynak yaratma suretiyle işletme kuran, rekabete açık, riske girmek ve sorumluluk almak konusunda tereddüt etmeyen, dinamik ve yaratıcı yeteneklere sahip kişilerdir (www.gyte.edu.tr).

Schumpeter'e göre, girişimcinin fonksiyonu, yeni bir buluş yaparak veya yeni bir mal üreterek, hatta eski bir ürünü yeni yöntemle üretmek suretiyle üretim sürecinde reform veya devrim yaratmaktır (www.emu.edu.tr)

Girişimcilik konusunda yapılan tanımlar, genellikle bireysel özellikler içermektedir. Buna göre girişimcilik, bir işletme kurma ve sürdürmeye motive olmuş bireyin psikolojik özelliklerinin, tutumlarının ve değer yargılarının bütünü olarak tanımlanmıştır. Başka bir tanımlamaya göre ise, girişimci inisiyatif alan ve yaratıcı düşünen, kaynakları kullanarak durumu pratik/uygulanabilir faydaya dönüştüren, riski ve başarısızlığı göze alabilen kimsedir (Gürol ve Atsan, 2004: 399).

Girişimci, kendi işletmesini kurma riskini üstlenen kişidir (Certo ve diğerleri, 1990: 10). Yapılan araştırmalara göre, risk üstlenen bu kişilerin başarılı olmasındaki temel etkenler şunlardır (Certo ve diğerleri, 1990: 134):

- Yüksek başarı güdüsü
- Risk üstlenme alışkanlığı
- Amaca odaklanma
- Yaratıcı düşünceler
- Etkili iletişim yeteneği
- Teknik yetenek

Genel olarak başarılı girişimci profili değerlendirildiğinde, konu ile ilgili hemen hemen tüm kaynaklarda karşımıza ortak özellikler olarak şunlar çıkmaktadır (www.bilgiyonetimi.org): Sorumluluk üstlenme isteğine sahip olan, risk alabilen, başarıya ulaşma isteği güçlü olan, yüksek seviyede enerji sahibi olan, fırsatları gören ve geleceği sezebilen, vizyonunu gerçeğe dönüştürebilen, başarıya güdüsü parasal kazançtan daha önemli olan, değişim odaklı, değişimi benimseyen ve takip eden, sonrasında değişimi yönetebilen yeterlilikte olan kimselerdir.

3.KADIN KİMDİR?

Çalışma yaşamı içerisinde kadını ve davranışlarını tanımlayabilmek için öncelikle kadına atfedilen ve her biri değişik makalelerin konusunu oluşturan özellikleri kısaca ele almak gerekmektedir.

- **Biyolojik Açıdan Kadın**

Biyolojik özellikler doğuştan hatta doğum öncesinden getirilen özellikleri kapsamaktadır. Yaşamın ilerleyen dönemlerinde bu özellikler kültür tarafından desteklenmekte ve güçlendirilmektedir.

Beynin işlevleri, kız ve erkek cinsiyeti açısından daha anne karnındayken farklılaşmaktadır. Örneğin çalışma hayatı içinde erkek çalışana özgü olarak nitelendirilen özelliklerin bir çoğu, erkek ceninin erkeklik hormonlarını ergenlik düzeyinin yaklaşık dört katı olarak salgılamaya başladığıyla açıklanmaktadır. Kız bebeklerin ise, insanların yüzleriyle daha çok ilgilendikleri, daha erken konuşmaya başladıkları ve daha iyi duydukları, daha ahenkli şarkı söyledikleri tespit edilmiştir. Bu özellikler de sonraki yıllarda kadın çalışan davranışlarına temel oluşturmaktadır. Kadınlar ve erkekler arasındaki biyolojik farklılıklar temel olarak aşağıdaki tabloda gösterildiği gibi sıralanmaktadır (www.listweb.bilkent.edu.tr):

Tablo 1: Erkek ve Kadına Özgü Biyolojik Özellikler

Erkelere ait biyolojik özellikler	Kadınlara ait biyolojik özellikler
Kadınlardan daha uzundur, kas gücü daha fazladır.	Sözel yeteneği gelişmiştir.
Matematiksel yeteneği gelişmiştir.	Dokunma ve koku-tat alma duygusu gelişkindir.
Çevreden gelen uyarıları ilgisini çektiği oranda kabul eder.	İletişim kurmakta üstündür.
Beynin bölgeleri arasında bağlantı az olduğu için, duygularını ifade etmekte güçlük çeker.	İlgisiz birçok bilgiyi kısa süreli de olsa kullanırlar.
	Duygularını iyi yönetirler. Şefkatli, sabırlı ve düzenlidir.
	Beynin her iki bölgesi arasında çok yönlü ve birden fazla bağlantı olduğu için çoğu zaman duygu ve mantığı ayırt etmekte zorlanırlar.
	Duygusal zeka düzeyi (EIQ) daha gelişmiştir.

Söz konusu bu özellikler, yaşam içerisinde birbirini tamamlayan ve destekleyen bir görünüm sergilemektedir. Bunun yanı sıra sosyal, kültürel ve ekonomik birtakım nedenlerle kadınların çalışma hayatında yer almaya başlaması, ona başka sorumluluklar da yüklemiştir. Böylece kadınların çalışma yaşamındaki başarı ya da başarısızlıkları, doğuştan getirdikleri bu özellikleri ve sonradan kazandıkları toplumsal-kültürel rolleriyle birlikte değerlendirilmeye başlanmıştır.

➤ Anne Olarak Kadın

Başarılı bir kariyer ve mutlu bir ev yaşamının talepleri, biri diğerine aykırı olarak her geçen gün artmaktadır. Suçluluk duygusuyla yaşamak, kariyerli birçok kadın için artık bir rutindir. Çalışan kadınlar iş ve ev önceliklerini dengelemek için, ihtiyaç duydukları iki şeyi şöyle ifade etmektedir: “*Biz planlarımızı önceliklemek yerine önceliklerimizi planlarız*”. Özellikle çocukların yetiştirilmesi konusunda kadınlar erkek meslektaşlarına göre sorumluluğu birinci derecede üzerine almıştır. Böyle olunca, iş dünyasındaki yarış daha başlangıçtan adil değildir (www.ogretmenlersitesi.com). KESK’in (Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu) çeşitli işkollarında çalışan kadınların hamilelik, annelik ve çocuk bakımı sırasında karşılaştıkları sorunları ortaya çıkarmak üzere yaptığı “Annelik Hakları Anketi”nden elde edilen çoğu olumsuz sonuçlara göre, yaş grupları itibariyle kadın işgücüne katılım oranları incelendiğinde, sosyo-kültürel nedenlerle -yeni evlilik ve çocuk doğumları- katılım oranının 25-30 yaş civarında önemli oranda düştüğü tespit edilmiştir. Bu oran, 35 yaşından sonra tekrar artmaktadır. Veriler birçok gelişmiş ülke açısından da tespit edilmiştir (www.dicle.edu.tr). Ancak yine de, yapılan birçok çalışma, kadınların pazarlama, iletişim, halkla ilişkiler, vb. gibi sektörlerde yoğunlaşmalarını ve başarılı olmalarını annelik rolüyle açıklamaktadır. Etkin iletişim kurma özellikleri, dinleme becerisi ve bilgiden doğan gücün paylaşımı, kadına atfedilen doğal özellikler kümesidir. Yönetim gurusu Tom Peters’in 1980’lerde kadın yöneticilerin uyguladıkları yönetim stratejilerini konu aldığı kitabı “Thriving on Chaos”da, kadınların değişim karşısında işgörenlerle birlikte cesaretle karşı durabilmek için empati, işbirliği, birlikte hareket etme gibi geleneksel cinsiyet özelliklerini kullandıklarından söz etmektedir (Cassell ve Mercado, 2000). Tarihçi James Mc Gregor Burns’un ifadesiyle, erkekler “işleme dayalı liderlerdir”, kadın liderler ise kişilerin ilgilerini örgüt amaçlarına dönüştürmeye çalıştıkları için “dönüşüme dayalı liderlerdir” (Naisbitt ve Aburdene, 1992: 111).

Kadınlar katılımı cesaretlendirir, güç ve bilgiyi paylaşır, diğer insanların güvenini sağlar ve işi heyecanlı hale getirir. Kısaca, kadınların günümüzde işletmelerde uygulanan birçok yeni ve çağdaş yönetim tekniklerini uygulamak konusundaki becerilerinin kaynağını sahip oldukları değişimi yönetme, etkin iletişim kurma, ekiplerle çalışma, stratejik düşünme, müşteri duyarlılığı, etkin çatışma yönetimi gibi büyük olasılıkla kalıtımla, annelik içgüdüleriyle, duygusal zekalarıyla ve aile içi yetiştirilme biçimiyle açıklamak mümkündür (Barutçugil, 2003: 3).

4.KADIN GİRİŞİMCİLER VE BAŞARIYA ETKİ EDEN FAKTÖRLER

Kadınların işgücüne katılımı konusundaki çalışma ve çabalar, 1980’lere kadar ekonomik büyüme ve refaha katkıları açısından olumlu

şekilde değerlendirilmeyen küçük işletme girişimciliğinin desteklenmesi ile mümkün olmuştur. Bu çerçevede siyasi, ekonomik ve toplumsal gerekçelerle küçük işletme girişimciliğinin yaygınlaştırılması, geliştirilmesi, kadınların girişimci olarak yeterliliklerinin ve yeteneklerinin sağlanması yönündeki eğilimler ve bunları destekleyen uygulamalar gittikçe yoğunluk kazanmıştır.

Esasında, girişimcinin cinsiyetinin olmadığı genel kabul gören bir kanıdır. Ülkelerin refah düzeyinin arttırılmasında girişimcilerin üstlendiği roller ve sağladığı katkılar dikkate alındığında, girişimci sayısının çoğaltılması gerektiği temel amaç olarak benimsenmiştir. Bu düşünceyle birlikte iş dünyasının profilinin de değişmesi, kadınların içinde yıllardır gizli kalmış olan doğal yeteneklerin başarıma güdüsüyle birleşerek açığa çıkmasını sağlamıştır. Bu andan itibaren girişimci kişilik özellikleri içerisinde, başarıma ihtiyacı, kontrol alanı ve risk üstlenmenin yanında cinsiyet de önemli faktör olarak saptanmış ve değerlendirmeye/incelenmeye tabi tutulmuştur.

Kadın girişimciler konusunda yapılan tanımlamalara göre, kadın girişimci (www.iibf.ogu.edu.tr):

- Evinde veya ev dışı bir mekanda, kendi adına kurduğu bir veya birden fazla işyeri bulunan,
- Bu işyerinde tek başına veya istihdam ettiği kişilerle birlikte çalışan,
- Herhangi bir mal veya hizmetin üretimi, dağıtımı ve pazarlamasını yapan veya yaptırın,
- İşle ilgili konularda, ilgili kişilerle kendi adına iletişimi gerçekleştiren,
- İşinden elde ettiği kazanç üzerinde söz sahibi olan kimsedir.

Girişimcilik konusundaki çeşitli kaynaklar incelendiğinde, başarılı girişimcilikte genel anlamda risk alma eğiliminin ve risk almaya yatkınlığın olması; iyi iletişim kurma yeteneğine sahip olma ve yenilik yapma, yeniliği pazarlama becerisinin temel faktörler olarak değerlendirildiği görülmektedir (www.emu.edu.tr). Kadınların cinsiyet rolleri esas alınarak, kadına ve erkeğe özgü olarak tanımlanabilecek işler farklılaştırılmıştır. Buna göre, daha az sermaye ve donanım gerektirmesi, kadına iş ve aile yaşamını dengeleme olanağı sağlaması, biyolojik açıdan sahip olunan cinsiyet özellikleri ve annelik duygusu gibi faktörlerin etkisiyle, kadınların genellikle hizmet ve ticaret sektörlerinde girişimci olmayı tercih ettikleri tespit edilmiştir. Kadın girişimcilerin en fazla tercih ettikleri alanlardan birisi **pazarlama** sektörüdür. Pazarlama, potansiyel müşteriyi dinlemek ve onların ihtiyaçlarına cevap vermektir. Kadınların çoğu iyi birer dinleyicidir ve diğer insanların ihtiyaçlarını karşılamak için uğraşmaktadır. Bu nedenle pek çok pazarlama

şirketi yıllardan beri kadınların bu güçlerinden faydalanmaktadır (Cole, 1994: 6-8). Günümüzde ise, kadınlar doğuştan getirdikleri bu özelliklerini sadece başka işletmeler için değil kendi işletmelerini kurarken ve geliştirirken de kullanmaktadır. Türkiye’de de kadınların ağırlıklı olarak halkla ilişkiler, müşteri temsilciliği gibi iletişimin yoğun olduğu alanlarda çalıştığı ve yöneticilik yaptığı belirlenmiştir. Kadınlara en fazla kariyer yapma ve ilerleme olanağı tanyan sektör yüzde 58.28’lik oran ile reklamcılık sektörüdür. Yaratıcılık ve organize edebilme yeteneği gerektiren bir sektör olması nedeniyle, reklamcılık kadın yöneticilerin de sayıca çoğunlukta olduğu bir sektördür. **Finans sektörü** kadınların yoğunlukta olduğu bir diğer sektördür. Kadınların erkeklere göre risk üstlenmek konusunda daha muhafazakar ve ihtiyatlı olmaları, bu sektörde çalışan kadın sayısını her geçen gün arttırmaktadır. Söz konusu bu özelliklerle, kadınların daha dengeli portföyler ve az riskli yatırım araçları oluşturdukları tespit edilmiştir (www.insankaynaklari.com).

Gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkede yapılan araştırmalar, kadınların yoğun olarak gelenekselleşmiş iş alanları ve meslek gruplarında faaliyet gösterdiklerini ortaya koymuştur. Buna karşılık son 10-20 yıl içerisinde kadınların, erkekler için geleneksel hale gelen iş kollarına artan ölçüde kaydığı da önemli bir gerçektir (Berberoğlu, 1989: 289).

5.SONUÇ

Girişimcilik, bir kimsenin risk üstlenerek kendi işletmesini kurma faaliyeti olarak tanımlanmaktadır. Girişimci ise, bu sürecin başından itibaren riski üstlenen, başarıya odaklanmış, yenilikçi, yaratıcı, dinamik ve değişime açık bireydir. Girişimcilik, ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ve refah seviyelerindeki artışın, ülke kalkınmasının bir göstergesidir. Bir ülkede ne kadar çok sayıda girişimci varsa ve başarı oranları ne denli yüksekse, ülkenin ekonomik gelişmişlik derecesi de buna bağlı olarak yüksek olacaktır. Bu nedenle, özellikle gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkeler açısından girişimcilik eylemi kalkınmanın katalizörüdür. Ülkelerin bugün yegane amaçları girişimci olmanın önündeki engelleri kaldırmak ve mümkün olan çok sayıda girişimci yetiştirmektir.

Girişimciliğin cinsiyetinin olmadığı artık genel kabul görmektedir. Dolayısıyla eskiden olduğu gibi iş dünyasının kuralları sadece erkekler tarafından belirlenmemektedir. Artan sayıda kadın iş dünyasına girmekte ve kuralları yeniden oluşturmaktadır. Doğuştan getirdikleri doğal özellikleriyle kadınlar, iş dünyasındaki erkek egemenliğine son vermektedir. İletişim yeteneği, doğru kullanılan duygusal zeka, sabırlı, şefkatli ve empatik olmak, duyu organlarından azami derecede faydalanabilmek, çözüm üretebilme

yeteneği, çatışma yöneticiliği, yaratıcılık, organize etme-zaman yönetimi, vb. gibi doğuştan getirilen ve annelik rolünün etkisiyle yoğunlaşan duygu ve düşünceler davranışa yansiyarak kadın çalışanı, kadın yöneticiyi ve kadın girişimciyi başarılı kılmaktadır.

Kadınların iş dünyasına girmesi her geçen sürede artarak devam etmektedir. Dolayısıyla bunu önlemeye çalışmak yerine birlikte çalışmanın yolları aranmalıdır. Kadınlara ilişkin řu özellikler iş hayatında mutlaka yer almaları gerektiğinin kanıtı olarak kabul görmektedir: “*Kadını ideal bir eş, mükemmel bir anne, ev bütçesinin yöneticisi, başarılı bir öğrenci yapan özellikleri, gerçekte yönetim ve iş dünyasının gereksinme duyduğu ve edinilmesi gereken özelliklerdir*” (Berberoğlu, 1989: 305).

KAYNAKÇA

BARUTÇUGİL, İsmet; (2003), “**21. Yüzyılda Yönetim ve Kadın Yönetici**”, <http://www.rcbadoor.com/makalevekitaplar/makaleler/kadnyntci.htm>, Kişisel Gelişim Dergisi, S.3.

BERBEROĞLU, Güneş N.; (1989), “**Kadın Yöneticiler: İş Hayatındaki Yeri ve Sorunları**”, Eskişehir Anadolu Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt:VII, Sayı:1.

BOZGEYİK, Abdullah; “**Kriz Dönemlerinde Girişimcilik Niçin Daha Önemli?**”, <http://bilgiyonetimi.org/cm/>

CASELL, Kay A. ve MERCADO, Marina I.; (2000), **Why The Best Man For The Job is A Woman: The Unique Female Qualities of Leadership**, Harper Business (Book Reviews), Newyork.

CERTO, Samuel C. ve diğerleri; (1990), **Business**, Third Edition, Allyn and Bacon Inc., Massachusetts.

CEYLAN, Adnan ve DEMİRCAN, Nigar; “**Girişimcilerin Başarı, Güç ve Yakın İlişki İhtiyaçlarının Kişilik Özellikleri ile İlişkisi Üzerine Düzce Bölgesi’ndeki KOBİ’lerde Bir Araştırma**”, www.emu.edu.tr/smeconf/turkcepdf/bildiri_21

COLE, Pam; (1994), “**From Theory To Practice**”, Executive Development, Vol. 07, No.3.

ERDEM, Ferda; (2001), “**Girişimcilerde Risk Alma Eğilimi ve Belirsizliğe Tolerans İlişkisine Kültürel Yaklaşım**”, Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi.

GÜROL, Yonca ve ATSAN, Nuray; (2004), “**Üniversite Öğrencilerinin Özellikler Kuramı Çerçevesinde Girişimcilik Özelliklerinin Değerlendirilmesi**”, 1. Aile İşletmeleri Kongresi- Kongre Kitabı, 17-18 Nisan 2004.

KARALAR, Rıdvan; (1995), **İşletme Politikası**, ETAM Matbaa Tesisleri, Eskişehir.

KESKİN, Halit; “**Girişimcilik Üzerine**”, <http://www.gyte.edu.tr/ebulten/sayi6/girisimcilik.htm>

KILIÇ, Cem; “**Türkiye’de Kadın İşgücüne Katılım Oranları ve Gelişen Sanayi Merkezleri Açısından Görünüm**”, www.dicle.edu.tr

KUTANİS, Rana Özen ve HANCI, Ayşegül; “**Kadın Girişimcilerin Kişisel Özgürlük Algılamaları**”, <http://www.iibf.ogu.edu.tr/kongre/bildiriler>

NAİSBİTT, John ve ABURDENE, Patricia; (1992), **Kadınların Önlenemeyen Yükselişi**, Form Yayınları , No: 20, İstanbul.

YETİM, Nalan; “**Sosyal Sermaye Olarak Kadın Girişimciler: Mersin Örneği**”, <http://155.223.1.158/edergi/>

YILMAZ, Emine Demirel; (2000), “**Kadın Olmak: Bilim İnsanı Olarak, Eş Olarak, Anne Olarak...**”, <http://listweb.bilkent.edu.tr/kadin/2000/May/0030.html>

....., “**Keeping The Best Female Executives**”, Training Strategies For Tomorrow, Vol.16, No.5

....., “**Kadınların ve Gençlerin En Hızlı Yükseldiği Sektörler**”, <http://www.insankaynaklari.com/cn/>, 05.07.2001